
I Brændingen: Om et Stykkes Skæbne

Et stykke journalistik af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

I Brændingen: Om et Stykkes Skæbne

4

I Brændingen: Om et Stykkes Skæbne

I Brændingen: Om et Stykkes Skæbne

I Brændingen.

Om et Stykkes Skæbne.

Af Sognepræst Kaj Munk

JP.d.7.11.1937

Mod min Regel skal jeg i Dag tillade mig at snakke om mig selv - fortælle "Jyllandsposten"s Læsere lidt om "I Brændingen", som i disse Aftener gaar paa Aarhus Teater.

Der er for en Skuespilforfatter ingen bitrere Skæbne end at faa sine Stykker spillet; den overgaas i Bedskhed kun af ikke at faa dem spillet. Hvad "I Brændingen" angaar, har jeg maattet opleve begge Dele. Da jeg regner Stykket for det lødigste i min Produktion, vil det maaske baade kunne paaregne Interesse og være af en Smule Værdi, om nogle Indiskretioner om dets Færd og Medfart slippes ud af min private Hjerneboks.

"I Brændingen" er skrevet under et Ophold i Berlin for en halv Snes Aar siden, fik sin endelige Skikkelse i Døjringe Forskole paa Sjælland i Marts 1929 og blev straks indsendt til Det kgl. Teater. Min Stilling dér var paa dette Tidspunkt saaledes:

"En Idealist" var antaget som et genialt Begynderarbejde, givet i en skandaløs Beskæring (for hvilken jeg ukyndige havde Del af Ansvaret) og skandaløs Opsætning (for hvilken Teatret, det kyndige, havde Skylden helt og holdent) og derefter for et forskruet Makværk at regne "Ordet", som var antaget paa forventet Efterbevilling af "En Idealist"s Sukces, var nu heller ikke noget værd, og et tredie Arbejde af en saa misliebige Forfatter var der naturligvis ikke andet at gøre ved end omgaaende at smide ham det i Hovedet. Saa vidt jeg har forstaaet: Endog til Trods for Censor.

Forlaget, som Forfatteren derpaa henvendte sig til, afviste en Udgivelse i Bogform, idet dets litterære Konsulent havde udtalt, at Personerne var for degenererede. Ved mer eller mindre mirakuløs Tilvejebringelse af 500 fantastiske Kroner lykkedes det dog at bevæge Forlaget til for Betaling at udgive dette suspecte Arbejde og altsaa vove sit ærefulde Navn. Der blev solgt en enorm Masse Eksemplarer paa vist op mod en hel Snes. Af Anmeldelser, som man jo dengang læste, husker jeg kun een - og der har vel næppe været flere - Frejlif Olsens i "Ekstrabladet"[1], en ægte Frejliffer, der snurrede rundt og bed sig selv i Halen. Stykket skulde bruges til at skælde Det kgl. Teater ud med for dettes ringe Repertoirestandard, og samtidig skulde jo dog helst ogsaa Skuespillet skældes ud.

Mine Venner fortvivlede over, at jeg udgav noget saa intetsigende og umodent og forvirret og raat og pietetsløst osv. Den højest raabende af dem gav mig det tilbage med det Venneord og Kunstnerudbrud, at der manglede 2 Ord i Bogen: efter Forsidebladets lakoniske Oplysning: "forkastet af Det kgl. Teater", skulde jeg have tilføjet "med Rette".

Ingen Teatermand havde Blik for Værdierne i Dramaet, utvivlsomt bl. a. fordi ingen læste det. Hvor skulde ogsaa en Direktør have Tid til baade at lede et Teater og saa læse Skuespil? Jo, Aarhus Teater gav Gang paa Gang Udtryk for Respekt for Alvoren og Evnen i det og havde stor Lyst til en Urpremiére paa det, men den store Kunstner, det søgte at

interessere for Hovedrollen, fandt ikke denne for værdig nok til sit Vingefang og foretrak at skaffe sin Kone og sig en antagelig. Fiasko paa noget raaddent engelsk Stads fra forrige Aarhundrede.

Teaterchefen ved Det kgl. Teater, hvem jeg havde medhjulpet til uhyre Indtægter med min "Cant", fortsatte med sin Forgængers Afvisning af "Ordet", og skønt han privat overfor mig udlod sig med megen Betagelse af "I Brændingen", lod han sig dog af trøskede Kræfter ved sit Teater, der bearbejdede ham med kunstvedkommende Grunde (Hensynet til den afdøde! Ha!) paavirke til at nøjes med at give Begejstringen Udslag i Ord.

Omsider besluttede Fru Nansen, der i Aarevis havde ejet Bogen, under min Hovedrysten (saa vidt havde man omsider bragt endog *mig*) til at spille Stykket en Uges Tid.

Hun gav mig rig Lejlighed til at føle mig taknemmelig imod Det kgl. Teater. Fraset hendes Instruktion af den unge Præstedatter, som jo ikke er klædt i sort, men i alle sunde og friske og djærve, landlige Farver, var Betty Nansens Opførelse af "I Brændingen" rigtig, gribende, stor.

Som jeg begyndte med at sige: Det er altid lidelsesfuldt for en Digter at se sit eget Værk gengivet. De Billeder, han har i sit Hjerte, maa han først knuse, før han kan modtage Skuespillernes nye. Derfor skal Teatret aldrig spørge Forfatteren til Raads. Skuespilleren skal give sin egen Opfattelse af Rollen og ikke en andens, heller ikke Forfatterens, bl. a. af den Grund, at det kan han slet ikke, for han er jo ikke Forfatteren eller nogen anden *anden* end sig selv. Og om Meningen med Stykket skal man ej heller spørge Digteren; for den har han ikke synderlig Anelse om. Er han virkelig Digter, ligger der meget, meget mere i hans Stykke, end han selv ved af. Lad Præsterne udfinde Meningen i Pythias Tungetale!

Naa, men ved Betty Nansen Teatrets Opførelse af "I Brændingen" skete der det sjældne, at selv Forfatteren blev overbevist af Teatret og Gang paa Gang maatte sige: Her løfter de deroppe en Skat, jeg knap selv vidste om! Den unge Bentzon var som Skuespiller i Format af den gamle Professor som Menneske, Sønnen Ulrick blev hjerteknusende spillet af Sigfred Johansen, og Fru Niedermann var med Mildhedens allerkæreste Myndighed Troens underfundige Forsvarerske i Stykkets anden Hovedrolle, Professorens Søster: Se dog, hvor meget rigere *Troen* er, selv naar den er fjollet, end Fornuften, er den end aldrig saa klog.

Og til disse smukke Enkeltprestationer havde Fru Nansen saa føjet et Tempo, der i fortrinlig Grad kom dette Stykke til gode, som er saa indvævet med Samtaler, der af Charlata-nkritikere i Format af f. Eks. dette Blads Teateranmelder i København, et typisk Eksempel paa et lille skibbrudent Lyrikertalent, der skaffer sig Oprejsning ved at gribe en Aare i Kritikens Redningsbaad, med et billigt Greb i Posen vil kalde "stillestaaende".

Disse personlige Linier skal da slutte med en Tak til den store Frue i København, som endelig bestemte sig til - og som ogsaa formaaede - at vise Danmark, hvad dette mit Ungdomsarbejde indeholdt. Men dertil vil jeg ogsaa give mig selv Lov til at føje en Tak til Aarhus Teater for den Opmuntring, jeg har modtaget fra det ved Gang paa Gang at føle Tillid til dette mit kære Skuespil og mærke dets Arbejde for det. Dyb Respekt for det slog mig i Møde fra dets Opførelse af det i Onsdags Aftes. Og jeg vil ogsaa takke Publikum,

der sad ved min Side. Skulde jeg have overvundet min Afsky for Fremkaldelse af Præsten paa Prækestolen, vilde jeg have rakt Direktør Henning-Jensen min Haand og sagt saadan ud til Salen:

Vi Kunstnere stræber efter det fuldkomne. Heri ligger, at vi er ufuldkomne. Men hvor glæder det os, hvergang vi mærker, der er nogen, der forstaar vor Stræben og hilser den med Tak.

Kaj Munk.